

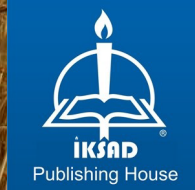
ÇEVRESEL, EKONOMİK, TEKNİK YÖNLERİYLE TARIM

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Esen ORUÇ

Prof. Dr. Bilge GÖZENER

Dr. Öğr. Üyesi Esra KAPLAN

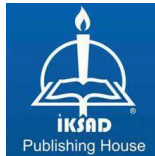
ÇEVRESEL, EKONOMİK, TEKNİK YÖNLERİYLE TARIM

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Esen ORUÇ
Prof. Dr. Bilge GÖZENER
Dr. Öğr. Üyesi Esra KAPLAN

YAZARLAR

Prof. Dr. Adnan ÇİÇEK
Prof. Dr. Arda YILDIRIM
Prof. Dr. Bilge GÖZENER
Prof. Dr. Dürdane YANAR
Prof. Dr. Esen ORUÇ
Prof. Dr. Gülistan ERDAL
Prof. Dr. Halil KIZILASLAN
Prof. Dr. Hilmi ERDAL
Prof. Dr. Nuray KIZILASLAN
Prof. Dr. Nihat YEŞİLAYER
Prof. Dr. Yusuf YANAR
Doç. Dr. Halil ERDEM
Doç. Dr. Kadriye ÖZLEM SAYGI
Doç. Dr. Şerife TOPKAYA
Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir ERİŞEK
Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül DURUKAN KUM
Dr. Öğr. Üyesi Ekrem BUHAN
Dr. Öğr. Üyesi Esra KAPLAN
Dr. Öğr. Üyesi Güzella YILMAZ VURAL
Dr. Öğr. Üyesi Öznur ÖZ ATASEVER
Öğr. Gör. Dr. Cabir Çağrı GENÇE
Dr. Ercan MEVLİYAOĞULLARI
Didem DOĞAR
Hüseyin USLU
Rukiye DEMİR
Zehra ERDOĞAN

Copyright © 2025 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or
transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical
methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses
permitted by copyright law. Institution of Economic Development and Social
Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TÜRKİYE TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E mail: iksadyayinevi@gmail.com

www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications – 2025©

ISBN: 978-625-378-414-0

Cover Photo Hilmi Murat ORUÇ

December / 2025

Ankara / Türkiye

Size: 16x24cm

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....1

BÖLÜM 1

SİVAS İLİ YILDIZ GÖLETİ SULAMA ALANINDAKİ TARIM İŞLETMELERİNİN EKONOMİK ANALİZİ

Zehra ERDOĞAN

Prof. Dr. Adnan ÇİÇEK.....3

BÖLÜM 2

MANDA YETİŞTİRİCİLİĞİ İŞLETMELERİNİN MEVCUT DURUMU VE KARLILIK ANALİZİ: TOKAT İLİ KAZOVA BÖLGESİ

Prof. Dr. Adnan ÇİÇEK

Didem DOĞAR.....25

BÖLÜM 3

ÜRETİCİLERİN TARIMSAL ÜRETİM VE DESTEKLEME POLİTİKALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞ VE DÜŞÜNCELERİ (SAMSUN İLİ ARAŞTIRMASI)

Prof. Dr. Halil KIZILASLAN

Prof. Dr. Nuray KIZILASLAN.....45

BÖLÜM 4

KONYA İLİ EREĞLİ İLÇESİNDE SİYAH HAVUCUN ÜRETİM VE PAZARLAMA YAPISI ve SORUNLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Dr. Öğr. Üyesi. Esra KAPLAN

Prof. Dr. Bilge GÖZENER

Prof. Dr. Esen ORUÇ.....57

BÖLÜM 5

DOĞAL SERMAYE ÖLÇÜTÜ OLARAK “EKOSİSTEM HİZMETLERİ”: İKLİM DEĞİŞİMİNİN ETKİLENMESİ ve SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Ekrem BUHAN.....79

BÖLÜM 3

ÜRETİCİLERİN TARIMSAL ÜRETİM VE DESTEKLEME POLİTİKALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞ VE DÜŞÜNCELERİ (SAMSUN İLİ ARAŞTIRMASI)

Prof. Dr. Halil KIZILASLAN¹

Prof. Dr. Nuray KIZILASLAN²

¹ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü/
Tokat- Türkiye, e-mail: halil.kizilaslan@gop.edu.tr, Orcid No: 0000-0002-4642-0030

² Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü/
Tokat- Türkiye, e-mail: nuray.kizilaslan@gop.edu.tr, Orcid No: 0000-0002-8535-0100

GİRİŞ

Tarım sektörü tüm gelişmişlik düzeyindeki ülkelerde ekonomik gücün, istikrarın ve sürdürülebilirliğin sağlanmasında en önemli sektörlerden birisidir. Tarım, ülkelerde ekonomik gücün ve istikrarın devamlılığın sağlanmasında en önemli unsurlardan birisidir. Tüm dünya ülkelerinde tarıma yeterince önem verilmeden gelişmiş bir ülke konumuna gelemeyeceği bilinmektedir. Çünkü tarım sektörü gelişmişliğin ortaya konulmasında ilk ve en önemli basamaklardan birisi olarak görülebilir. Dünyadaki gelişmiş ülkelerin hiçbirinde tarımsal üretime yeteri kadar önem verilmeden gelişmiş ülke konuma gelmemiştir. Gelişmişlik için tarım en önemli basamaklardan birisidir. Her ülkenin kendi stratejik konumlarına özel çalışmaları ve tarımsal politikaları bulunmaktadır.

Günümüzde özellikle son yıllarda dünyadaki bazı önemli gelişmeler tarım ve tarımsal üretimin ne kadar önemli olduğu bir kez daha ortaya koymuştur. Tarım sektörü biyolojik çeşitlilik ile ekolojik dengeye olan katkıları nedeniyle stratejik bir sektör niteliğindedir (Doğan ve ark., 2015; Güney, 2006).

Tarımsal desteklerin temel amaçları arasında, sistematik bir şekilde örgütlenmiş, üretim konusunda kendi içinde rekabeti yüksek, sürdürülebilir bir tarım anlayışıyla beraberinde kırsal hayatında kalkındırması amaçlanmıştır.

Bu nedenle dünyadaki tüm ülkeler kendi ekonomik yapısına göre bir tarım politikası şekillendirmeye ve tarım sektörünü farklı yöntemlerle desteklemeye devam etmektedir. Dünyada uzun dönemli politikalar ilk olarak tarım alanında geliştirilmiştir. Bu bağlamda birçok ülke gıda güvenliğini sağlamak ülke ise ekonomik büyüme ve makroekonomik amaçlar doğrultusunda tarım sektörünü desteklemişlerdir (Gaytancıoğlu, 2009). Tarım sektöründe uygulanmakta olan politikadaki temel amacın örgütlü, rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir tarım sektörünün oluşturulmasına hizmet etmesidir (Yalçınkaya ve ark., 2006).

Türkiye'de tarım sektörü cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllardan günümüze kadar geline süreçte devlet destekleme politikalarıyla korunmuş ve desteklenmiştir (Eştürk ve Ören, 2014). Cumhuriyet döneminde dünyadaki ekonomik krizinde etkisiyle tarımın önemi kavranmış ve bunun sonucunda da ülke içinde destekleyici ve mücadeleci bir tutum izlenmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında tarım politikalarında temel hedef tarımsal üretim kategorilerinin

tümünü teşvik edip, üretime özendirici bir çalışma düzenlenmiştir. 1950 yılına kadar kendi kendine yeterlilik hâkim olmuş, 1950 yılı sonrasında ise makineleşme yolunda önemli adımlar atılmıştır. Makineleşmenin etkisiyle daha fazla üretim sağlanıp dış pazara satışı söz konusu olmaya başlamıştır. Dış pazara yönelmenin sonucunda ihracat artışı yaşanmıştır. 1960-1980 dönemleri arasında üretilen ürünleri nitelikleri ve verimlilik konularına değinilmiş, kaliteyi artırmaya yönelik politikalar yürürlüğe konulmuştur. 1980 döneminden sonra devletin ekonomiye müdahalesini azaltan liberal ekonomi anlayışının belirlenmesi tarım sektörü üzerindeki teşvik ve koruma anlayışları zayıflamaya başlamıştır.

Tarım sektörü 1980 öncesi dönemde çoğunlukla taban fiyat ve destekleme alımlarının yanı sıra girdi sübvansiyonları ve ucuz kredi desteklemeleri ile korunmaya çalışılmıştır (Işıklı ve Abay, 1992; Yılmaz, 2008). Yine bu dönemde, destekleme kapsamında yer alan ürünlere ağırlıklı olarak pazar fiyatı desteği verildiği görülmektedir (İnan ve ark., 2003; Yalçınkaya ve ark., 2006). Ancak 1980 yılından 2000'li yılına kadar olan dönemde tarım sektörünü destekleyici yöndeki devlet müdahalelerinin kapsamının daraltılması gündeme gelmiştir (Kızılaslan ve Somak, 2019; Kızılaslan ve Ünal, 2013).

AB'de Gündem 2000 Reformu süreci dikkate alındığında Türkiye'de tarımsal destekleme politikalarında yapısal değişiklikler gündeme gelmiştir. Bu yapısal destekleme politikalarındaki değişikliklere göre, Türkiye 2001 yılından itibaren Doğrudan Gelir Desteği Sistemine (DGDS) geçmiştir (Menek ve Kızılaslan, 2008). Bu yıldan sonra üreticiler çiftçi kayıt sistemlerine kaydedilmeye başlanmıştır (Gürkan, 2012). Bu çalışmada, Samsun İline bağlı Merkez köylerdeki üreticilerle yapılan görüşmeler tarım politikalarının hedef kitle tarafından ne kadar bilindiği ve politikalara ilişkin görüş ve beklentilerinin neler olduğunu ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu çalışmada, üreticilerin tarımsal desteklerden ne düzeyde memnun oldukları, tarımsal destekler hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadıkları ve ihtiyaç duydukları bilgilere ne şekilde ulaştıklarını ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaca yönelik olarak, günümüze kadar uygulanan desteklerin üretici ve üretim konusunda ne gibi etkileri olduğu belirlenmiştir.

1.MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma Samsun İli Merkez köyleri arasından daha önceden belirlenmiş 5 köyde yürütülmüştür. Çalışmada her bir köyden 20 üretici olmak üzere toplam 100 üretici ile anket yapılmıştır. Çalışmada 3'lü likert ölçeği kullanılarak sorular yöneltilmiş ve değerlendirilmiştir.

2.ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

2.1. Üreticilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Çalışmada, üreticilerin %80'ini erkekler oluşturmaktadır. Üreticilerin büyük bir kısmı 41-55 yaş aralığında bulunmaktadır. Yapılan araştırmada üreticilerin yüksek bir oranla okuryazar olduğunu bunun sonucunda da araştırmanın yapıldığı bölgede eğitim seviyesinin yüksek olduğu görülmüştür.

Üreticilerin sosyal güvencesi olma durumları, geçimini sadece tarımdan geçirme durumuyla doğru orantılıdır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre %80'lik oranda bunu kanıtlar niteliktedir. Kooperatif üyesi ve farklı bir örgütlenme şekline mensup üretici oranı %25'tir. Buradan çıkarılacak sonuç bu bölgede tarımsal örgütlenme oranının düşük olduğu öne sürülebilir. Ya da farklı bir deyişle araştırmanın yürütüldüğü bölgede üreticilerin birçoğu kendi ihtiyaçlarına yönelik bir üretim sağladıkları ve bunun sonucunda da örgütlenmeye ihtiyaç duymadıkları düşüncesi çıkarılabilir.

Üreticilerin arazi varlıkları dikkate alındığında, %50'lik bir oranla 1-50 da aralığında üretim yapıldığı görülmektedir. Bunu %41 oranla 51-100 da aralığında araziler takip etmektedir. En düşük olarak da %9 oranla +101 da büyüklüğüne sahip araziler karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın yapılmış olduğu alanda üreticilerin %61'lik oranla meyve, sebze üretimi yaptıkları gözlemlenmiştir. Çalışmanın yürütüldüğü bölgenin karakteristik durumuyla bağdaşan bir durumdur.

Bölgedeki insanların çoğunlukla kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir üretim yaptıklarından ve genellikle sadece tarımsal üretiminde gelir sağlamadıklarını düşünürsek, organik tarım ve hayvansal üretiminde yoğun bir çaba sarf edilmesi gereken üretim kolu olduğu için, bu üretim kollarına yönelim düşük seviyelerde kalmıştır. Çayır, mera üretimi de hayvansal üretimle bağlantılı üretim kollarından biri olduğu için organik tarım üretiminden sonraki en düşük seviyedeki üretim çeşididir. Ayrıca araştırmanın yürütüldüğü bölge

merkeze yakın bölgeler olduğu için hayvansal üretime eğilim oranının düşük olması beklenebilir bir durumdur.

Üreticilerin üretim sürecince yabancı işgücüne olan talepleri değerlendirildiğinde, bölgede işgücüne olan talep oranı ve işgücü talep etmeme oranının birbirine yakın olduğu gözlemlenmiştir. %55’lik oranla işgücü talep etmeme oranı, talep etme durumuna göre yüksek çıkmıştır.

Ekonomik istikrarsız ve artan işgücü masraflarından dolayı böyle bir sonuç çıkması kabul edilebilir. Üreticilerin genellikle küçük aile işletmesi ve kendi ihtiyaçları karşılamaya yönelik üretim yaptıklarını da işin içine katınca iş gücü talep etmeme oranının daha yüksek olması beklenebilir bir durumdur.

Üreticilerin üretim aşamasında veya üretim sonrasında karşılaştığı bazı sorunlar belirlenmiştir. Anketlerden elde edilen sonuçlara göre üreticilerin en çok dile getirdikleri sorun %42’lik oranla girdi fiyatlarının yüksek olmasıdır. Diğer bir sorun ise, %37 oranla yeterli gelir sağlayamama durumudur.

2.2. Üreticilerin Tarımsal Üretim ve Destekleme Politikaları Hakkındaki Görüşleri

Çizelge 1’de üreticilerin tarım ve tarımsal desteklere ilgili bazı görüşlerine yer verilmiştir.

Çizelge 1. Üreticilerin Tarım ve Tarımsal Desteklerle İlgili Görüşleri

Görüşler	Ort. Puan	Katılmıyorum		Kararsız		Katılıyorum	
		F	%	F	%	F	%
Hibe desteklerinden memnun	1,85	50	50,0	15	15,0	35	35,0
Devamlı bir gelir kaynağı olsa da köyde yaşamaya devam eder	2,46	24	24,0	6	6,0	70	70,0
Yeni tarımsal yöntemleri kullanıyor	2,11	39	39,0	12	12,0	49	49,0
Tarımsal devlet işletmelerinin özelleştirilmesini doğru buluyor	1,48	71	71,0	8	8,0	20	20,0
Tarımsal üretimden sürekli kâr ediyor	1,70	59	59,0	11	11,0	30	30,0
Gençlere tarım sektörünü her zaman tavsiye eder	2,42	26	26,0	6	6,0	68	68,0
Kırsal kesimde üretim yapmak için gerekli şartların var olduğunu düşünüyor	1,91	50	50,0	9	9,0	41	41,0
Kırsal alanda yaşamının kente göre daha olumlu olduğunu düşünüyor	2,35	27	27,0	11	11,0	62	62,0

1-Katılmıyorum 2-Kararsız 3-Katılıyorum

Üreticilerin %50'lik oranla verilmiş olan hibe desteklerinden memnun olmadığı, %15'lik bir oranla da kararsız kaldıkları görülmektedir. Kararsız kalanların ise memnun olmamaya yakın oldukları gözlemlenmiştir.

Üreticilerin %70 gibi yüksek bir oranla devamlı bir geliri olsa da kırsal alanda yaşamaya devam edeceği sonucuna varılmıştır. Yapılacak olan isabetli ve kırsal kalkınmayı hedef alan projeler ve politikalarla kırsaldan kente göçü tersine çevirmenin mümkün olacağı görüşüne ulaşılmıştır.

Üreticilerin %49'unun yeni tarımsal yöntemleri denediği ve sıcak baktığı görülmektedir. Bu oran hala tarımsal üretimin potansiyeline ulaşması açısından düşük bir oran olarak değerlendirilebilir. Üreticilerle bire bir görüşme sırasında tarımda makineleşmeyi genele yaymayı istedikleri fakat mazot fiyatları ve tarımda kullanılan ekipmanların kazançlarının çok üstünde olduğu ve desteklerin bu alanda yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir.

Üreticilerin %71'lik kısmının tarım devlet işletmelerinin özelleştirilmesini doğru bulmamaktadır. Özelleştirilen kuruluşların küçük, orta ölçekli işletmelerin gelirlerini etkilediği aynı zamanda üreticilerin bu tarz kuruluşlarla rekabette zorlandığı sonucu çıkarılmıştır. Bu seçenek araştırmadaki en yüksek orana sahip olduğunu vurgulamakta fayda görülmektedir.

Üreticilerin yaklaşık olarak %60'lik oranla tarımsal üretimden sürekli kar etmedikleri gözlenmiştir. Üreticilerin %30'luk kısmı tarımdan devamlı kar ettikleri belirtmiştir. Üreticilerinin devamlı kar etmedikleri zaman üretimi bırakmaya daha yatkın oldukları düşünülmektedir. Araştırmanın diğer çıktıları da ortaya koyduğumuzda bu bölgedeki üreticilerin farklı gelir kaynaklarını da tercih etmesinden ötürü böyle bir sonucun çıkması daha anlaşılabilir bir hal almaktadır.

Üreticilerin %68'i tarımı gençlere tavsiye ettiği görülmüştür. Üreticilerin yarısının kırsal alanlarda üretim yapmak için şartların olmadığını, %41'lik kısmı ise üretim yapmak için şartların olduğunu düşünmektedir. Türkiye'deki tarım işletmelerin aileden gelen bir devamlılık söz konusu olduğunu göz önüne alırsak %41 oranında kabul görmesi beklenen bir durumdur. Diğer bir çıkarım ise üreticilerin başka bir meslek erbabı veya üretimden başka seçenekleri olmadığını düşündüğümüz zaman birbirine yakın oranlar çıkması kabul

edilebilir bir durum haline gelir. Üreticilerin %62'lik kısmı ise kırsal alanda yaşamanın kente göre daha olumlu olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 2 üreticilerin tarımsal destekleri üretimde mi yoksa daha farklı alanlarda kullandıkları ve alınan destekler sonucunda üretim ve kazançlarında artış meydana gelip gelmediğini ortaya koymaktadır.

Çizelge 2. Desteklerin tarımsal üretime yönelik kullanım durumu

Tarımsal desteklerin üretime yönelik aktif kullanımı	Evet		Hayır		Toplam	
	F	%	F	%	F	%
Destekleri üretime göre kullanıyor	56	56.0	44	44.0	100	100.0
Üretime yönelik kullandığı destekler sayesinde kazançta artış olmuştur	38	38.0	62	62.0	100	100.0

Üreticiler almış oldukları destekleri %56'lık bir oranla ihtiyaca yönelik kullandığı gözlemlenmiştir. Üreticiler alınan desteklerden sonra üretim ve kazancında bir artış olmadığı %62'lik oranla belirtmişlerdir. Verilmiş olan desteklerin amacına hizmet etmediğinin ve üretime sağladığı etkilerin olumlu olmadığı görülmektedir.

Üreticilerin tarımsal üretim aşamasında karşılaştıkları en önemli sorununun başında %91 oranla girdi fiyatlarının yüksek olması gelmektedir. %83 oranla gençlerin tarımda çalışmak istememesi, %82 oranla iklim değişikliği, %84 oranla tarımsal faizlerin yüksek olması gibi sorunlar üreticilerin bildirdikleri diğer sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Depolama sorunu %61 oranla, hastalıklar ve zararlılarla ilgili yetersiz bilgi ise %59 oranla diğer sorunlara göre az sorun olarak görülmüştür.

Üreticilerin tarımsal desteklerden memnuniyet düzeyleri sorgulandığında, üreticilerin mazot gübre desteğinden %26, fark ödeme desteğinden %18, sertifikalı tohum fide desteğinden %22, buzağı desteklemesinden %21, küçükbaş desteğinden ise, %24 oranlarında memnun oldukları saptanmıştır. Buna göre, üreticilerin verilen desteklerden memnuniyet düzeyleri düşük olduğu görülmektedir. Destek miktarının üretim için yeterli olmadığını, desteklerin ödenme zamanlarının ise üretim yönelik uygun olmadığını belirtmişlerdir. Destek alımı sırasında bilgilendirme ise buzağı ve küçükbaş destekleri haricinde tahmin edici düzeydedir. Üreticilerin

Tarımsal desteklerin üretim kararına etkileri incelendiğinde, üreticilerin %53 destekler olmasa da üretimlerine devam edeceklerini belirtmişlerdir. Üreticiler belli bir kısmı geçimini tarımdan sağladığını için anlaşılabilir bir oran olarak yorumlanabilir. Ayrıca, üreticilerin %71'i destek olursa üretimlerini artırarak devam edecekleri belirtmişlerdir. Yine, üreticilerin %10'u mevcut sistemlerin aynen devam etmesini, %42'si mevcut sistemlerin tamamen değiştirilmesi, %48 ise mevcut sistemlerin ihtiyaca yönelik tasarlanmasını beklemektedir.

3. SONUÇ

Üreticiler tarımsal desteklerden yeterince memnun olmadıklarını ancak destekleme sisteminin değiştirilmesi veya ihtiyaca yönelik gözden geçirilmesini beklemektedirler. Üreticiler üretimi ve tarımı benimsedikleri devamlı bir gelirleri sahip olduğu zaman kırsalda yaşamaya devam edeceklerini belirtmişlerdir. Araştırmanın yapıldığı bölgede üreticilerin yarısından fazlası tarımsal destekleri önemsemekte ve üretim için ne kadar önemli olduğunun bilincinde olduğunu göstermektedirler.

Üreticileri, tarımsal üretim sırasında en çok zorlayan problemler birisi artan enflasyonun beraberinde girdi fiyatlarının çok artması verilen desteklerin sadece üretim giderlerinin çok az miktarını karşılamaya yetebildiğini ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak, şimdiye kadar yapılmış ve yapılacak olan tarımsal desteklerin üreticilerin istekleri doğrultusunda, üreticilerin ihtiyaç duydukları gereksinimleri karşılayabilecek ve hedef kitleyi harekete geçirebilecek, kırsal alanlarda üretimi ve gelir düzeyini artırmaya yönelik politikalara önem verilmelidir. Desteklemeler zamana ve mevcut koşullara göre planlandığı zaman tarımsal desteklerin olumlu katkıları daha da hissedilecek ve tarımsal refahın beklenen düzeylere ulaşması sağlanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Doğan, Z., Arslan, S. ve Berkman, A. N., 2015. Türkiye’de Tarım Sektörünün İktisadi Gelişimi ve Sorunları: Tarihsel Bir Bakış. Ömer Halisdemir Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8 (1), 29-41.
- Eştürk, Ö. ve Ören, M.N., 2014. Türkiye’de Tarım Politikaları ve Gıda Güvencesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Tarım Bilimleri Dergisi, 24 (2), 193-200.
- Gaytancıoğlu, O., 2009. Türkiye’de ve Dünyada Tarımsal Destekleme Politikası. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 2009-14. İstanbul.
- Güney, O. İ., 2006. Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikaları ve Tarımsal Destekleme Sistemlerinde Yaşanılan Yeni Gelişmeler: Doğrudan Ödeme Sistemi ve Türkiye Üzerine Bir Uygulama. (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Adana.
- Gürkan, M., 2012. Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Desteklerin Üretici Açısından Değerlendirilmesi (Kahramanmaraş İli Örneği). (Yüksek Lisans Tezi), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Işıklı, E. Ve Abay, C., 1992. Destekleme Uygulamalarının Tarımsal Yapıya Etkisi. Tarım Haftası 93 Sempozyumu, Tarımsal Destekleme Politikalar, Sorunlar, Çözümler, TMMOB Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası Yayınları, Yayın No:20, Ankara.
- İnan, H., Gaytancıoğlu, O., Erbay, R. ve Yılmaz, F. 2003. Gelişmiş Ülkelerde Tarım Piyasalarının Organizasyonu. İstanbul Ticaret Odası Yayını, Yayın No:2003-53, ISBN: 975- 512-791-7, İstanbul.
- Kızılaslan, N. ve Ünal, Y., 2013. Çiftçilerin Tarımsal Yayımların Farkındalıklarının Belirlenmesi Tokat/Erbaa Örneği. Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 5, 1-19.
- Kızılaslan, N ve Somak E, 2019. Üreticilerin Tarım Politikalarına İlişkin Görüş ve Beklentilerinin Belirlenmesi (Tokat İli Merkez İlçe Köyleri Örneği) Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 8(3), 140-154

- Menek, M. ve Kızılaslan, H., 2008. Doğrudan Gelir Desteğinin Üreticiler Üzerine Etkisi (Tokat İli Merkez İlçe Örneği). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 25 (1), 53-62.
- Yalçınkaya, N., Yalçınkaya, M. ve Çılbant, C., 2006. Avrupa Birliği'ne Yönelik Düzenlemeler Çerçevesinde Türk Tarım Politikaları Ve Sektörün Geleceği Üzerine Etkisi. Yönetim ve Ekonomi, Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13 (2), 97-118.
- Yılmaz, H., 2008. Türkiye'de Tarım Politikalarının Demokratikleşmesi Ve Alternatif Tarım Politikaları Oluşturması Sürecinde Baskı Grupları Olarak Üretici Örgütleri. 2. Ulusal İktisat Kongresi, 20- 22 Şubat, 2008. Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, İzmir.